Ahmet Tabakoğlu'nda Ahîlik Kurumu ve Ahî Zihniyeti

Mehmet Dinçaslan

Ahîlik, köken itibariyle fütüvvet teşkilatıyla yakın bağı bulunan ve 13. yüzyıl başlarında Anadolu coğrafyasında yeşeren bir kurumdur. Kendine özgü kuralları, çalışma usulleri ve zihniyet yapısı ile gerek Anadolu Selçuklu Devleti'nin gerekse de Osmanlı Devleti'nin yükselişinde payı bulunan Ahîlik, bu haliyle iktisâdî ve içtimâî yapının belkemiğini oluşturmuştur. Öte yandan Sanayi Devrimi sonrasındaki zihniyet farklılaşmasına işaret etmek için ahî zihniyeti ve burjuva zihniyeti biçiminde ikili bir ayrım üzerinde durulmuştur. Bu noktada Türkiye'de gerek ahîliğe kurumsal ve târihî düzlemde gerekse de söz konusu ayrımı merkeze alarak yaklaşan iktisatçıların başında ise "Ahmet Tabakoğlu" (1952-…) gelmektedir. Tabakoğlu ilmî mecrasını Türk İktisat Tarihi ve İslâm İktisadı ile ilgili muhtelif konularda kaleme aldığı eserlerle sürdürmüş ve hâlihâzırda sürdürmektedir. Ahîlik teşkilatı da üzerine eğildiği başlıca konulardan olmuştur. Tabakoğlu, Ahîliği fütüvvet teşkilatının bir devamı olarak ele almış ve özellikle iktisat politikasının ana hedeflerinden olan fiyat istikrarının sağlanması hususunda oynadığı role dikkat çekmiştir. Esasında Tabakoğlu'nu ahîlik konusunda farklı kılan nokta, konuya salt iktisâdî düzlemde yaklaşmaması, belki de daha önemlisi, ahîliği zihniyet cihetiyle kuşatmaya çalışmasıdır. Bu doğrultuda Osmanlı-Türk toplumunun kapitalistleş(e)memesinde ahî zihniyetinin tesirine vurgu yapmıştır. Bunun yanında ahîliği ve ahî zihniyetini tarihsel süreçte tasfiye olan bir kurum ve zihniyet olarak görmemiş, buna karşın "kadîm" düşüncesine atıfta bulunarak istifâde edilmesi gereken bir gelenek-tecrübe birikimi olarak mütâlâa etmiştir. Tarihsel ve düşünsel arkaplanı bu şekilde kurgulanan çalışmanın konusu Tabakoğlu'nun ahîlik anlayışı üzerinedir. Çalışmanın amacı, ahîlik teşkilatının tarihsel dönüşümü ışığında ve ahî zihniyeti – burjuva zihniyeti ayrımı temelinde Tabakoğlu'nun yaklaşım tarzını analiz etmektir. Bu bildiride, Tabakoğlu'nun ahîlikle ve bununla doğrudan alâkalı olan eserleri tetkik edilmiş, diğer eserleri (bilhassa İslâm iktisadı ile ilgili olanlar) tahlil dışında tutulmuştur. Tabakoğlu'nun hem Türk İktisat düşüncesi içerisindeki konumunu hem de ahîlikle ilgili yaklaşımını bîhakkın anlayabilmek için, hiç şüphesiz, eserlerinin bütüncül bir şekilde tahlil edilmesi elzemdir. Fakat bir bildiri kapsamını aşma endişesi bu çalışmayı kayıtlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Tabakoğlu, Türk İktisat Düşüncesi, Ahilik, Ahi Zihniyeti, Burjuva Zihniyeti